

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r21512593102,KOSTRZEWSKI-Jozef.html>
2021-12-09, 08:10

KOSTRZEWSKI I Józef

Osoba

KOSTRZEWSKI Józef

Urodzony

1885

Zmarł

1969

Opis

czołowy polski prehistoryk, naukowiec i publicysta, wielkopolski działacz niepodległościowy, współzałożyciel Uniwersytetu Poznańskiego, filantrop, działacz katolicki i aktywista stowarzyszeń religijno-etycznych. Ur. się 25 lutego 1885 r. w Węglewie niedaleko Pobiedzisk jako syn zamożnego chłopca Stanisława i Elżbiety z Brońkańskich. Naukę pobierał w gimnazjum w Ostrowie Wlkp. w latach 1894-1897 i Gnieźnie w latach 1897-1906), a maturę uzyskał w roku 1907 w Poznaniu. W tym też roku podjął studia medyczne na uniwersytecie we Wrocławiu. W roku 1909 został relegowany z uczelni i aresztowany przez władze niemieckie za udział w zjeździe tajnych organizacji filomackich w Warszawie. Po zwolnieniu rozpoczął studia humanistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (w latach 1909-1910).

W latach 1910-1911 studiował w British Museum w Londynie, a od roku 1911 na uniwersytecie w Berlinie pod kierunkiem prof. Gustafa Kossinnego. W roku 1912 rozpoczął prace wykopaliskowe w Siedleminie k.

Jarocina. Doktoryzował się w roku 1914 i w tymże roku został drugim konserwatorem Muzeum Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. Mielżyńskich. W Poznaniu założył w roku 1916 Towarzystwo Muzealne wraz z jego organem „Zapiskami Muzealnymi”. Współorganizował też Towarzystwo Wykładów Naukowych. W roku 1918 uzyskał habilitację na Uniwersytecie Lwowskim.

Już w czasach szkolnych Józef Kostrzewski uczestniczył czynnie w pracy kółek samokształceniowych Towarzystwa im. Tomasza Zana. Działalność tę kontynuował wśród młodzieży polskiej również podczas swoich dalszych studiów. Działalność w środowisku polskiego skautingu w Berlinie. W całym tym okresie aktywnie uczestniczył w działaniach patriotycznych i wspierał czynnie ruchy dążące do odzyskania niepodległości przez Polskę. Był m.in. współtwórcą idei określanej jako Polska Myśl Zachodnia, był też aktywistą ruchu abstynenckiego i patriotycznego stowarzyszenia religijno-etycznego Eleusis, przekształconego później w Filarecki Związek Elsów. W organizacji tej Kostrzewski posługiwał się pseudonimem „Wielki Eleuteryk” i kierował jego wielkopolskimi strukturami. Był również działaczem katolickim i inicjatorem oraz opiekunem organizacji skautowych. W okresie przed Powstaniem Wielkopolskim aktywnie uczestniczył w akcji ukrywania dezertersów z armii niemieckiej, przygotowujących się do powstania.

Wraz z ukrywanym wówczas przez siebie Wincentym Wierzejewskim, współtwórcą skautingu wielkopolskiego i komendantem Polskiej Organizacji Wojskowej zaboru pruskiego (POW zp) produkowali razem na dużą skalę rozmaite dokumenty legalizacyjne i prowadzili prace przygotowawcze do planowanego powstania. Po odzyskaniu niepodległości, w maju 1920 r. został mianowany profesorem zwyczajnym na Uniwersytecie Poznańskim. Od roku 1919 był kierownikiem działu archeologicznego w Muzeum Wielkopolskim. Zorganizował na nową Komisję Archeologiczną PTPN i założył „Przegląd Archeologiczny”. W roku 1920 z inicjatywy Kostrzewskiego powołano w Poznaniu Polskie Towarzystwo Prehistoryczne z organem naukowym „Przeglądem Archeologicznym” i popularnonaukowym periodykiem „Z otchłani wieków”, których został redaktorem naczelnym.

W lutym 1923 r. został dyrektorem Muzeum im. Mielżyńskich, a w kwietniu 1924 r., po połączeniu Muzeum Wlkp. i Muzeum im. Mielżyńskich w Dział Prehistoryczny Muzeum Wlkp. objął stanowisko dyrektora tej instytucji. Został też dyrektorem Instytutu Prehistorycznego Uniwersytetu Poznańskiego. Funkcje te pełnił aż do wybuchu II wojny światowej. W roku

1928 został mianowany członkiem korespondentem, a w roku 1933 – członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności. Nadal zajmował się działalnością społeczną – był kuratorem Akademickiej Gromady Harcerskiej, Koła Studentów Prehistoryków, Korporacji Studenckiej „Filomati Posnaniensis”, Akademickiego Koła Gnieźnian, Rawiczan i Ostrowian. Działał też w strukturach Związku Harcerstwa Polskiego.

Był sygnatariuszem w 1930 r. listu pięćdziesięciu profesorów w sprawie brzeskiej. W latach II wojny światowej, Kostrzewski znalazł początkowo schronienie przed poszukującymi go Niemcami w Małopolsce w kolonii Elsów, tzw. Elsowie, wzniesionej w Burzynie koło Tarnowa, następnie zaś w Klemensówce i Kolanku. Uczył tam tajnie dzieci i nadal pracował naukowo.

W marcu 1945 r. wrócił do Poznania i podjął pracę w Muzeum Archeologicznym oraz w Instytucie Prehistorycznym Uniwersytetu Poznańskiego. W roku 1950 założył rocznik Muzeum Archeologicznego „*Fontes Praehistorici*” (później „*Fontes Archaeologici Posnanienses*”). W październiku tego roku został przeniesiony na emeryturę, pozostając nadal dyrektorem Muzeum Archeologicznego. Wykłady akademickie prowadził jeszcze do roku 1953. W wyniku tzw. odwilży październikowej, powrócił w 1956 r. na stanowisko kierownika Katedry Archeologii Polski, wówczas już Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W roku 1957 został zaś powołany na członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk. Na emeryturę, przeszedł w roku 1960.

Józef Kostrzewski był twórcą tzw. poznańskiej szkoły prehistorycznej. Pozostawił obszerną spuściznę naukową, m.in. 11 syntez i monografii, w tym tezę pradžiejów Polski, oraz kilkaset artykułów i recenzji. Inicjował i prowadził liczne prace wykopaliskowe, zwłaszcza w Biskupinie, Gnieźnie i Poznaniu. Koncentrował się głównie na problematyce początków Słowiańszczyzny oraz epoce brązu i żelaza. Szczególne zainteresowania przejawiał w zakresie kultury łużyckiej i wschodniopomorskiej oraz ewolucji tych kultur w kulturę prapolską. Żonaty z Jadwigą Wróblewską, miał trzech synów: Zbigniewa, Bogdana, Przemysława i córkę Marię Jagienkę.

Zmarł 19 października 1969 r. w Poznaniu-Strzeszynie i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Poznaniu-Krzyżownikach. Był wyróżniony licznymi polskimi zagranicznymi odznaczeniami, m.in. Orderem Sztandaru Pracy I klasy, Krzyżem Oficerskim Legii Honorowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Świętego Grzegorza Wielkiego.

Bibliografia

E. Tomkowiak, Kostrzewski Józef (1885-1969), (w:) Powstańcy wielkopolscy. Biogramy uczestników powstania wielkopolskiego 1918-1919, t.VII, red. B. Polak, Poznań 2010, s. 98.

Autor wpisu

Wawrzyniec Wierzejewski